Областной этап Всероссийской олимпиады школьников
по татарскому языку и литературе для общеобразовательных организаций с обучением на русском языке
(для изучающих татарский язык)
2022-2023 учебный год
9-11 классы

Максимальный общий балл –
Время выполнения – 120 минут

Рус телендә урта гомуми белем бирү мәктәбенең рус төркемендә укучылар өчен татар теленнән һәм әдәбиятыннан үткәрелә торган
9 - 11-нчы сыйныфлары өчен
Бөтенроссия олимпиадасының өлкә этабы биремнәре.
2 тур

Укучының исеме, фамилиясе (фамилия, имя учащегося)\
____
Мәктәпнең тулы язылышы (школа)
____
Район____

Участникам предлагаются задания, требующие выбора верных ответов из всех возможных. Максимальное количество баллов, которое можно набрать определяется из расчета: 1 балл за каждое верное задание в I и II части и 20 баллов в III части.

Часть I. Татар теленнән сораулар һәм биремнәр
(Вопросы и задания по татарскому языку)

Максимальный балл: **10**

<table>
<tr><th>№ п\п</th><th>Биремнәрнең эчтәлеге (содержание)</th><th>фактичес кие баллы</th></tr>
<tr><td>1</td><td>Калын хәрефләа белән бирелгән сүзнең фразеологик вариантын кхрсәтегез. (Укажите фразеологический вариант выделенного слова)

Шәһәрдән кайткан Марат теле белән кош тота.

а) алдалый; б) мактана;
в) кычкырып сөйләшә; г) сәнгатьле итеп укый;
____</td><td></td></tr>
<tr><td>2</td><td>Тыныш билгеләре дөрес куелган җөмләне билгеләгез. (Укажите предложенияе, где знаки препинания поставлены верно.)

а) Бүген барысы да – Алсу да, Әнәс тә, Булат та – һәммәсе дә бик матур итеп киенгәнәр.
б) Бүген барысы да – Алсу да, Әнәс тә, Булат та: һәммәсе дә бик матур итеп киенгәнәр.
в) Бүген барысы да: Алсу да, Әнәс тә, Булат та, һәммәсе дә бик матур итеп киенгәнәр.
г) Бүген барысы да: Алсу да, Әнәс тә, Булат та – һәммәсе дә бик матур итеп киенгәнәр.</td><td></td></tr>
<tr><td>3</td><td>Дөрес тәрҗемәне табыгыз. (Найдите верный перевод)

Җил-яңгыр тидермәү

а) пустить по ветру; б) как ветром сдуло;
в) не давать в обиду; г) бить баклуши;</td><td></td></tr>
<tr><td>4</td><td>Астына сызылган фигыльнең төркемен билгеләгез. (Укажите форму выделенного глагола.)

Сиңа әнә теге шәһәрдән кайткан кунак кызы ошыймы?

а) үткән заман хикәя фигыль; б) хәл фигыль;
в) үткән заман сыйфат фигыль; г) бу сүз фигыль түгел.;</td><td></td></tr>
<tr><td>5</td><td>Бирелгән җөмләдәге астына сызылган исемнең килешен билгеләгез. (Определите падеж выделенного</td><td></td></tr>
</table>

	существительного.) Айсылу **<u>аккошларны</u>** ашаткач, өйгә таба кузгалды. **а) баш килешендә; б) юнәлеш килешендә;** **в) төшем килешендә; г) урын-вакыт килешендә;**	
6	Бирелгән рәвешләрнең төркемчәсен дөрес итеп билгеләгез. (Укажите разряды данных наречий) **көмештәй, аныңча, яшьләрчә, ефәктәй;** **а) саф рәвешләр;** **б) сәбәп-максат рәвешләре;** **в) охшату-чагыштыру рәвешләре;** **г) күләм-чама рәвешләре;**	
7	Калын сузыклардан гына торган мәкальне билгеләгез.(Найдите пословицу, состоящую только их твердых гласных. **а) Авыл башы — манара, акыл башы — замана.** **б) Беләге бар берне егар, белеме бар меңне егар.** **в) Дусны табу җиңел, саклавы авыр.** **г) Икмәк — илдән, су — күлдән.**	
8	Тезмә кушма җөмләне табыгыз. (Найдите сложносочинённое предложение) **а) Ишеттем мин кичә: берәү җырлый** **Чын безнеңчә матур, милли көй.** (Г.Тукай “Милли моңнар”) **б) Табиб янына авыллардан һәм шәһәрләрдән йөзләрчә кеше килә.** **в) Авыру бик дарулар эчте, уколлар алды.** **г) Ак томан эченнән кояшның беренче нурлары бәреп чыга.**	
9	Кайсы җөмлә ахырына сорау билгесе (?) куела? (Укажите вопросительное предложение). а) Кайчакта Лилия энисе белән бергә кибеткә бара б) Гаиләгез татумы в) Кешенең асылы эштә беленер г) Нинди матур рәсемнәр	
10	Иянеж алмашлык белән белдерелгән вариантын күрсәтегез. (Укажите предложение, где подлежащее выделено местоимением) **а) Сөйләшү барып чыкмады.** **б) Җылы сөяк сындырмый, салкын җанны тындырмый.**	

	в) Алар урманчы белән уртактан эшләделәр. **г) Тугыз өчкә тигез бүленә.**	
	Барлыгы:	

Председатель жюри: ________________________________

Члены жюри: 1. ____________________________________

2. ____________________________________

Часть II. Татар әдәбиятыннан сораулар һәм биремнәр
(Вопросы и задания по татарской литературе)

Максимальный балл: 10

№ п\п	Биремнәрнең эчтәлеге (содержание)	фактические баллы
1	Бирелгән җөмләләр фольклорных кайсы төркеменә карый? (Какой жанр устного народного творчества представляют данные строки?) 1. Туры сүз таш яра; 2. Яхшы сүз балдан татлырак 3. Ике уйла, бер сөйлә; 4. Тел кылычтан үткен. **а) әйтем; б) табышмак;** **в) мәкаль; г) тизщйткеч;**	
2	Бирелгән юллар Г. Тукайның кайсы әсәреннән? (Из какого произведения Г. Тукая взяты данные строки?) Тын гына торган шул рәвеш, Килде ямьсез, куркынычлы бер тавыш Бик каты күк күкрәгән төсле була, Җир ярылган,тетрәгән төсле була...” **а) Су анасы; б) Бичара Куян;** **в) Шүрәле; г) Туган авыл;**	
3	Татар театр сәгате ничәнче гасырда барлыкка килгән? (Когда появился первый татарский театр?) **а) X I X гасыр башында; б) X I X гасыр азагында;** **в) XX гасыр башында; г) XX гасыр азагында;**	
4	**Түбәндәге юлларны Г. Тукай кем турында язган? (О ком писал Г. Тукай в данных строчках?)** “Мәгарифкә әүвәл башлап адым салган Милләт өчен бәһа җитмәс кыйбат хәзрәт” **а) И. Хәлфин; б) Ш. Мәрҗани;** **в) Х. Фәесханов; г) К.Насыйри;**	

5	Синең ат чабышын күргәне бармы: Кайсы авторның нинди әсәрендә ат чабышы күренеше күрсәтелгән? (В каком из данных произведении описываются скачки?) **а) Рөстәм маҗаралары (Г. Кутуй);** **б) Бер маҗара (Л.Ихсанова);** **в) Ак чәчәкләр (Г. Әпсәләмов;** **г) Алмачуар (Г. Ибраһимов);**	
6	Бу текст нинди жанрда язылган? (В каком жанре написан этот текст?) Элеке дәверләрдә Гашыйклар тавында түгәрәк тирән күл булган. Күлгә туган җирләрен сагынып, тезелешеп язларын киек кошлар кайтканнар. Көннәрдән бер көнне якның сунарчысы нәни балалары белән күлдә йөзеп йөргән кыр үрдәген аткан да, пешереп ашарга ниятләп, казанга салган. Бер көн кайнаган үрдәк, ике көн, өч көн... һаман пешми икән. Җиденче көн дигәндә, серле үрдәк , казаннан күтәрелеп, зәңгәр һавага очкан... Шул көннән соң Гашыйклар тавының матурлыгы күзгә күренеп, сүнгән, күле корыган... **а) әкият; б) риваять; в) легенда; г) мәсәл;**	
7	Шигъриятнең кайсы жанры иң хисле, эмоциональ кешегә хас булган бөтен кичерешләр гаммасын үзендә туплый? (О каком жанре литературы идёт речь? Выбери свой вариант ответа.) **а) гражданлык лирикасы; в) күңел лирикасы;** **б) пейзаж лирикасы; г) фәлсәфи лирика;**	
8	Метафора булган җөмләне табыгыз. (Найдите предложение с метафорой) **а) Эшең безгә булса, өйрәнүең – үзеңә.** **б) Кулны пешерә-пешерә,үтүкләргә дә өйрәндем.** **в) Әни булмагач, өй эче дә караңгыланып киткәндәй булды.** **г) Бөтен эш әти белән минем өскә калды.**	
9	Хәсән Туфан нинди поэмасы өчен кулга алына? (За какое произведение Х Туфан был репрессирован?) **а) Ант; б) Ак каен;** **в) Туган тел; г) Очрашырбыз әле;**	
9	Бирелгән юлларныж авторы кем. Әсәрнең исемен атагыз..	

	(Укажите автора и название данного произведеия?) Җир яшәрмәс, гөл ачылмас — төшми яңгыр тамчысы; Кайдан алсын шигъре шагыйрь, булмаса илһамчысы. а) М. Җәлил “Хат ташучы”; б) Самат Шакир “Үлем алдыннан”; в) Һади Такташ “Мокамай” г) Габдулла Тукай “Мәхәббәт”	
10	**Бу өзек кайсы әсәрдән алынган? (Из какого произведения данные строки?)** “Әкияттәге ике бала кебек, Каен башларына үрмәләп, Ике штансыз малай дөнья белән Танышып йөргән идек бергәләп...” а) “Кайсыгызның кулы җылы” б) “Акчарлаклар” в) “Туган тел турында җырлар” г) “Мокамай	
	Барлыгы (Всего):	

Председатель жюри: ________________________________

Члены жюри: 1. ____________________________________

2. ____________________________________

Часть III

Гамәли һәм иҗади бирем.

Гөлзадәгә бүген төшендә кояш бүләк иттеләр. Кемдер яп-якты кояшны ике кулына күтәргән дә Гөлзадәгә таба килә: адымнары сак, салмак, әйтерсең кулындагы кыйммәтле байлыгын җиргә төшереп җибәрүдән курка.

Тормышның салкыннары, күңел күген каплаучы болытлары була. Җан өшеткеч салкын көннәрдә кулларыңны шушы кояшка сузып җылынып алырсың. Күңел күгеңне болытлар сарганда, үз кояшыңны күккә чөярсең.

- Мин бу кояшны кайда саклармын соң?
- Йөрәгеңдә. Аны бары йөрәктә генә сакларга ярый, юкса суына, сүнә. Чөнки ул – яктылыкны, җылылыкны кеше йөрәгеннән алып яши торган Әлеге кеше күздән югалгач, Гөлзадә үзенең гаҗәеп бүләген күкрәгенә кысты һәм бөтен тамырлары буйлап кайнарлык узганын сизде. (Фәнис Яруллин)

Бирем.

Бу кояшны сезгә бүләк итсәләр, нәрсә эшләр идегез? Шуның белән бәйле фикерләрегезне 12-15 җөмләдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз.

Председатель жюри: ___________ Члены жюри: 1. 2.